

Overgripere i hvitt

Unngå sommerens **FETT-BOMBER**
JA **NEI**
Foto: Håkon Eikesdal
Side 12

Her er den sunne **kose-maten**
ÅRETS AVIS

Derfor blir kjendisene **frekkere**
SIDE 40 OG 41
«Aqua»-Lene
Foto: Madea, Teglitz / 5 Magazine

Dagbladet
Onsdag 11. juli 2012 Nr. 189. Uke 28. 144. årgang. Lessalg kr 20,00 € 3 utenfor Norden

INNE & UTE
Caroline Berg Eriksen
«Fotballfrue» helt privat
Foto: Nina Raud

39 kvinner gikk til lege i Norge og ble misbrukt

THOR AAGE MATHISEN
AMER GHASSANAL-KHUSHALEE
KRISTIANSAND-LEGEN
PORSGRUNN-LEGEN
OSTERØY-LEGEN
HAUGESUND-LEGEN
SKUDENESHAVN-LEGEN
KONGSBERG-LEGEN

SKREKK-LEGENE
SIDE 6, 7, 8, 9, 10 OG 11

● Begår seksuelle overgrep
● Får forsette som leger

Dagbladet AVSLØRER

7 102207 000011 0

Metoderapport til SKUP 2012

Eiliv Frich Flydal og Espen Røst
Nyhetsgruppa, Dagbladet

Innholdsfortegnelse

Journalister	3
Tittel	3
Publiseringsliste	3
Kontaktperson:	3
Avis	3
Metoder og innhenting av kildemateriale	4
Helsetilsynets vedtak	4
<i>Innsynsbegjæring</i>	5
<i>Ny innsynsbegjæring</i>	5
<i>Anken</i>	6
<i>Behandling i Helse- og omsorgsdepartementet</i>	6
<i>Medhold og en ny runde</i>	6
<i>Vedtakene kommer</i>	7
Dommer	7
<i>Arkiv til besvær og hemmelighold</i>	7
Kartlegging og database	8
<i>Sikkerhet</i>	8
<i>Kategorier</i>	9
<i>Sortering</i>	10
<i>Resultatet</i>	10
<i>Ofrene</i>	11
Vedtakene fra Statens autorisasjonskontor for helsepersonell	11
Vedtakene fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus	12
Etablering av egen nettside og visualisering	12
Reportasjer	13
Nyheter og avsløringer	14
Konsekvenser	16
Norge	16
Danmark	17
Slovakia	17
Kildebruk	17
Helsetilsynets vedtak	17
<i>Ofre</i>	18
Helseministeren og en reise til Kypros	18
Kildekritikk	19
Vektlegging av vedtak og dommer	19
Ofrene	19
<i>Anonymisering</i>	20
Legene	20
<i>Intervju og konfrontasjon med Haugesund-legen</i>	20
Utvikling av problemstillingen	21
Avgrensning av begrepet ”overgrep”	21
Spesielle erfaringer	22
Forholdet til leger og advokater	22
<i>Beskrivelser av overgrepene</i>	22

Journalister

Eiliv Frich Flydal

Espen Røst

Tittel

”Overgripere i hvitt”

Publiseringsliste

- 39 kvinner sexmisbrukt av 12 leger og en psykolog – Dagbladet 11.07.2012 (nett og papir)
- - Jeg vil fortsette som lege, sier overgrepssømt lege – Dagbladet 11.07.2012 (nett og papir)
- - Mamma, doktoren tok på meg over alt – Dagbladet 11.07.2012 (nett og papir)
- Rystet helseminister vil stanse overgrepsslegene på grensa – Dagbladet 11.07.2012 (nett)
- Snakket om sex-overgrepene med EU-ministrene – Dagbladet 11.07.2012 (nett)
- - Han gikk fri – Dagbladet 12.07.2012 (nett og papir)
- Lensmannen tilfreds med etterforskningen – Dagbladet 12.07.2012 (nett)
- Helseministeren: - Sjokkert over politiets håndtering. Tar grep etter Dagblad-avsløringer – 12.07.2012
- - Sjokkerende dårlig politiarbeid – Dagbladet 12.07.2012 (nett)
- - Politiet må ha skarpere antenner – Dagbladet 12.07.2012 (nett)
- Foreslo sex-rabatt – Dagbladet 13.07.2012
- - Hun ble dypt krenket – Dagbladet 13.07.2012
- - Vi vet det er flere overgrep enn de vi får melding om - Dagbladet 13.07.2012 (nett)
- - Jeg ser for meg den ekle hvite legefrakken overalt - Dagbladet 14.07.2012
- Lederartikkel – Dagbladet 15.07.2012
- Lovendring etter Dagbladets sex-lege avsløring - Dagbladet 18.07.2012
- 2003: Hadde ”profesjonell incest”, 2005: Fikk norsk lisens. 2008: Dømt for seksuelle overgrep” – Dagbladet 20.07.2012 (nett og papir)

Kontaktperson:

Eiliv Frich Flydal, eff@dagbladet.no, 45291836

Arve Bartnes aba@dagbladet.no, 91164223

Avis

Nyhetsgruppa

Dagbladet,

Langkaia 1, 0107 Oslo

Innledning

Leger fra hele verden jobber i Norge. De siste årene er antallet leger med utenlandsk utdannelse og bakgrunn som får legeautorisasjon i Norge nesten like mange som norskutdannede leger. Noen av de utenlandske legene kommer rett fra skolebenken i Europa, andre har lang fartstid og lever et mer omflakkende liv med vikariater i flere land samtidig.

For å vurdere kompetansen og holde oppsyn med leger i Norge er det ansatt flere titalls byråkrater i henholdsvis Helsetilsynet, Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (Safh), Helse- og omsorgsdepartementet (Hod), Helsedirektoratet og hos Fylkeslegene. I tillegg skal politi og domstolene ta tak i lovbrudd. Dette systemet skal sikre at norske pasienter som besøker legen er trygge.

Likevel skjer det en rekke seksuelle overgrep mot norske pasienter hvert eneste år. Unge jenter går til legen for å kontrollere en ørebetennelse, men ender opp med å bli befølt i skrittet. En kvinne går til psykiateren sin, som foreslår at de har sex som en del av hennes behandling.

Vi stilte oss en rekke spørsmål: Hvordan kan dette skje? Hva skjer med leger når de ikke lever opp til den tilliten og det ansvaret de har fått? Blir ofrene deres hørt og opplever de rettferdighet? Og hvor er legene nå?

Vi satt opp to hypoteser:

- Det finnes leger som hadde mistet den norske autorisasjonen som følge av seksuelle overgrep mot pasienter i Norge, men som jobber som leger i utlandet.
- Det finnes utenlandske leger i Norge som begikk seksuelle overgrep i utlandet og ble tatt for det, før de kom til Norge.

Arbeidet med serien ”Overgripere i hvitt” startet januar 2011. Etter å ha jobbet med enkelte overgrepssaker der leger var involvert, mistenkte vi at problemet hadde et større omfang enn det som var offentlig kjent. Vi så for oss at svarene var å finne i helsebyråkratiets arkiver, og at situasjonen var mer alvorlig enn det man fikk inntrykk av.

Vi ønsket å vite hvor mange legeovergripere og ofre som fantes.

Etter hvert som vi fikk bedre innsikt i materialet vi satt på, bestemte vi oss for å dokumentere hvordan systemsvikt legger til rette for seksuelle overgrep fra leger mot sine egne pasienter i Norge og Europa. Vi startet et kartleggingsarbeid som aldri har blitt gjort før. Underveis møtte vi stor motstand fra de som skal beskytte pasientene og forhindre overgripene i å slå til.

Metoder og innhenting av kildemateriale

Mai 2011 gikk vi i gang med å hente inn informasjonen vi trengte. Dette var starten på prosjektets fase én. Arbeidet tok oss til arkiver i Norge, Danmark, Sverige og Slovakia.

Helsetilsynets vedtak

Når Helsetilsynets gjør et vedtak om å trekke tilbake autorisasjoner fra helsearbeidere utarbeider de et detaljrikt dokument. Det inneholder navn på helsearbeideren, hva forholdet

gjelder, tilsvar fra legen, personlige anliggende som sykdom eller rusavhengighet og en konklusjon som er underbygget med henvisninger til helsepersonelloven.

Når legen mister autorisasjonen i Norge, får ikke legen jobbe mer som lege her. Når en utenlandske lege mister autorisasjonen i Norge oppstår et stort dilemma. En lege som har sin autorisasjon i Norge basert på en autorisasjon i utlandet, får beholde den utenlandske selv om den norske autorisasjonen blir inndratt. Dette gjelder også statsborgere. Da kan legen fremdeles jobbe i et hvert land som aksepterer den opprinnelige autorisasjonen.

Det ble åpenbart for oss at dersom vi skulle lykkes i å kartlegge legers seksuelle overgrep mot pasienter i Norge over en årrekke måtte vi ha innsyn i Helsetilsynets vedtak. Vi hadde tidligere fått innsyn i enkeltvedtak, men å få ut alle relevante vedtak ble langt vanskeligere enn vi trodde.

Fra vi rettet den første innsynsbejæringen 24. mai 2011 skulle det gå et år før vi hadde vunnet over helsebyråkratene som nektet innsyn og satt på en samlet oversikt.

Innsynsbejæring

24. mai 2011 sendte vi den første innsynsbejæringen. Den gjaldt bare vedtakene om tilbaketrekning av autorisasjoner fra leger i 2010. 9. juni, langt over fristen for å besvare innsynsbejæring, fikk vi beskjed per epost fra presseansvarlig i Helsetilsynet om at innsynet var godkjent av leder for avdelingen for tilsynssaker. Men deretter kom det ingen dokumenter og intet konkret svar på når vi kunne forvente å få dem heller.

Når Vårt Land 14. juni trykker en sak om at Helsetilsynet har gjennomgått seksuelle relasjoner mellom helsepersonell og pasienter i årene 2002 til 2008, lurer vi på hva som foregår hos tilsynet. Vi spør igjen, med henvisning til saken i Vårt Land. Svaret fra presseansvarlig er at denne gjennomgangen bare er statistikk og ikke baserer seg på en gjennomlesning og kartlegging av innholdet i dokumentet. Igjen får vi beskjed om ”jeg kan ikke si når den jobben blir ferdig”, når vi spør om innsynsbejæringen vår.

Gjennom våren hadde vi snakket med flere ofre for seksuelle overgrep på legekontorer. Vi ble bare mer overbevist om at det lå mer i vedtakene vi jaktet på enn det som var kjent. At Helsetilsynet ikke ville dele, gjorde oss ytterligere overbevist.

Ny innsynsbejæring

Vi ga ikke opp. Vi ba igjen om innsyn, men da utvidet vi innsynsbejæringen. Nå ba vi om alle saker fra 2008, 2009 og 2010 der leger mistet sin autorisasjon.

I samtaler med saksbehandlere i Helsetilsynet ble det opplyst til oss at dette var en type innsynsbejæring de aldri hadde fått før. Henvendelsen vakte oppstuss. Enkelte i tilsynet var åpent negative.

Desto bedre grunn til å fortsette presset for å få innsyn, tenkte vi.

Men til slutt fikk vi skriftlig avslag, datert 24. juni 2011. Avslaget rangerte over løftet om innsyn vi tidligere hadde fått i e-post 9. juni, fikk vi beskjed om. Og det var begrunnet med at arbeidsmengden for tilsynet ville være for stor og at innsynsbejæring var for uklar: ”I denne saken er det tale om en meget omfattende innsynsbejæring og arbeidsbyrden dette medfører er av en slik karakter at vi mener det faller utenfor det som anses som ”rimelig utstrekning” i offentliglova § 28 annet ledd.”

Foruten den rotete opptreden overrasket det oss at tilsynet som har ansvaret for pasientsikkerheten i Norge nektet oss innsyn i et materiale som åpenbart var nødvendig for å belyse en helt sentral problemstilling i helsesektoren; pasientenes trygghet i behandlingssituasjon med lege.

Anken

Vi gikk til Offentlighetsloven (Odelstingsproposisjon 102 (2004-2005)) for å lete etter veier videre. Vi fant paragrafer som pekte motsatt vei av Helsetilsynets tolkning av loven og ga gode argumenter for å gi innsyn til oss:

Det ”skal vere høve til å krevje innsyn i fleire saker av eit bestemt slag. Med dei moglegheitene eksisterande søkjeteknologi gir, vil det i mange tilfelle ikkje vere særleg arbeidskrevjande eller vanskeleg for forvaltningsorganet å etterkomme slike innsynskrav.”

Dette mente vi helt klart åpnet for en innsynsbegjæring som var utformet som vår. At dokumentene var mange og favnet bredt i tid betød ikke at begjæringen gikk utover ”rimelig utstrekning”, ifølge Offentlighetsloven.

Vi var dermed sikre på at tilsynets tolkning av offentlighetsloven ikke ville holde. Vi sendte et klageutkast til organisasjonssekretær Kristine Foss i offentlighet.no, og hun ga oss verdifulle innspill til framgangsmåten videre.

Vi påklagde først vedtaket til Helsetilsynet.

Klagen ble sendt 28. juni. I klagen skrev vi blant annet at ”Innsyn i denne type saker er dermed viktig både av hensyn til rettsikkerhet for den enkelte pasient, men også for helsepersonell. Innsyn og omtale kan avdekke forskjeller og praksis av stor samfunnsmessig betydning.”

Helsetilsynet valgte å opprettholde sitt avslag.

De opplyste oss om at de oversendte klagesaken til Helse- og omsorgsdepartementet. Dette er standard prosedyre i denne type klagesaker.

Behandling i Helse- og omsorgsdepartementet

I midten av juli henvendte vi oss til en statssekretær i Helsedepartementet og understreket at vi allerede hadde forberedt en omfattende klage til Sivilombudsmannen. Den ville gå i posten dersom departementet ikke falt ned på et annet vedtak en tilsynet.

Det varte og rakk med å få et svar fra departementet. Vi tok kontakt flere ganger med saksbehandleren i departementet for å få fortgang i saken. 30. september, over to måneder etter at klagen var sendt, fikk vi beskjed om at departementet mente at innsynsbegjæringen var i tråd med offentlighetsloven.

Medhold og en ny runde

Vi hadde endelig fått medhold i vår innsynsbegjæring. Vi var likevel ikke i mål. Selv etter at vi fikk medhold i departementet drøyde Helsetilsynet med å sende over vedtakene om legers seksuelle overgrep til oss.

Utover høsten tok vi kontakt flere ganger og etterspurte dokumentene. Et halvår etter at vi ba om innsyn i vedtakene første gang og halvannen måned etter at departementet overprøvde tilsynet kom det endelig et svar. 14. november kontaktes vi av en fagsjef i Helsetilsynet per e-post. Hun understreker at det ville ta lang tid å sende ut dokumentene. Videre spør hun om vi kunne ”verifisere bestillingen, slik at vi er omforente med hva du vil ha innsyn i”.

Vi ble overrasket over ordlyden. Var det en prøveballong for å se om vi hadde gitt opp eller glemt saken? Ville de forsøke å starte en ny realitetsbehandling av hele innsynsbegjæringen? Vi ble bare enda mer nysgjerrige på hva Helsetilsynet ville holde tilbake. Vi fant fram den nøyaktige ordlyden fra den tidligere bestillingen og bekreftet vårt krav om innsyn.

Vedtakene kommer

Først 2. desember startet vedtakene å dukke opp i e-postboksen, noen ganger i bolker, andre ganger ett og ett. Totalt fikk vi over 60 vedtak, de siste fikk vi i mai 2012.

Tilsynet og departementet hadde altså gjennom en krevende prosess klart å forsinke oss med ett år.

Uansett var dette et gjennombrudd for oss. Dokumentene ga oss et vell av kilder, navn på leger og perspektiver på temaet som vi ikke kunne funnet andre steder.

Nå hadde vi fundamentet for serien ”Overgripere i hvitt” (denne prosjektittelen fant vi riktignok senere) på plass.

Dommer

Parallelt med at vi leste gjennom Helsetilsynets vedtak kontaktet vi et titalls ting- og lagmannsretter for å få ut dommer som var avsagt i de av overgrepssakene som vi enten antok eller visste, basert på Helsetilsynets vedtak, at nådde fram til rettsapparatet.

I alt innhentet vi 16 dommer fra blant annet Trondenes tingrett, Hålogaland lagmannsrett, Nedre Romerike tingrett, Borgarting lagmannsrett, Gulating lagmannsrett, Haugaland tingrett og Kristiansand tingrett.

Vi visste at dommene var helt avgjørende for oss. De inneholdt navn på ofrene som var sladdet i Helsetilsynets vedtak og navn på begge parters advokater. Flere av legenes bakgrunn var også beskrevet mer i detalj i dommene. Og dommen kunne belyse sider av saken som Helsetilsynet ikke hadde fått med seg i sine vedtak.

Arkiv til besvær og hemmelighold

I flere domstolsadministrasjoner møtte vi to utfordringer:

- Arkivmedarbeiderne i flere domstoler var tilsynelatende ute av stand til å finne dommen vi ønsket så lenge vi bare hadde navnet på den tiltalte legen.
- Det var sterk motstand mot å sende fra seg dommen, fordi dette jo handlet om ”slike belastende ting for folk”, som en ansatt i Eiker, Modum og Sigdal tingrett sa det i en telefonsamtale med oss.

Det første problemet løste vi med loven i hånden og mye tålmodighet. Vi henviste til domstolloven § 124 som starter med at ”Rettsmøtene er offentlige og forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller av retten i

medhold av lov”. At arkivene i domstolene ikke hadde et søkesystem i sine analoge og digitale arkiver kunne ikke bli vårt problem.

For å hjelpe tingrettene til å søke i egne arkiver sporet vi opp navn på legenes advokater via presseklipp, der dette var mulig. Det hjalp i et par tilfeller ved at de kunne søke opp advokatens navn i arkivet.

Ved et par anledninger fungerte ikke det heller. Da satt vi på telefonen og gikk gjennom én og én straffesak det aktuelle året sammen med en sekretær i administrasjonen, til vi fant den riktige.

Når problem nummer to oppstod, at en saksbehandler ville unnta dommene offentlighet av hensyn til privatlivets fred og domstolsloven § 130, tok vi kontakt med Dommernes mediegruppe og la fram problemstillingen for et medlem der. Dommernes mediegruppe består av dommere som tar i mot spørsmål fra journalister som har behov for informasjon om for eksempel regelverket vedrørende innsyn.

De ga oss god retorisk ammunisjon til hvordan lovverket skulle tolkes. Deretter tok vi kontakt med domstolen igjen og ba om å få dommen utlevert. Vi forstod mer av lovverket og kunne argumentere bedre for vår sak og innsynskrav. Det nyttet, og vi unngikk mulige klageprosesser ved et par anledninger.

Etter hvert trillet dommene inn per epost og faks fra hele landet.

Vi satt nå på et unikt materiale og vi kunne si oss ferdig med prosjektets fase én.

Kartlegging og database

Våren 2012 gjorde vi opp status. Vi mente vi satt på et helt spesielt materiale. Nå startet prosjektets fase to; å bygge en database som gjorde det mulig å systematisere all informasjon vi hadde fått tak i så langt og hente den ut enkelt etterpå.

I databasen skulle vi systematisere 60 vedtak fra Helsetilsynet og 16 tilhørende dommer som kunne gi oss kunnskap om hvorvidt pasienter på norske legekontorer måtte ta høyde for om det var kjente overgripere som stod ved behandlingsbenken, eller om apparatet som kontrollerte legene passet på oss.

Vi hadde mange hundre sider med detaljrike tekster som måtte leses nøye. I tillegg hadde vi flere gamle klipp fra lokalmedia og noen få bilder av legene vi fant på nettet underveis i kartleggingsfasen.

Sikkerhet

Alt materialet var åpenbart sensitivt. Alt var digitalisert og ble oppbevart på passordbeskyttede steder som ikke var tilgjengelig åpent via Dagbladets felles servere eller.

I midten av mai 2011 startet arbeidet med å koble innholdet i dokumentene sammen, slik at vi fikk et komplett bilde av hva sakene handlet om og status.

Vi opprettet en Excel-database der vi koplet sammen informasjonen.

The screenshot shows a spreadsheet with the following columns (A-Z):

- A: Saksnummer
- B: Vedtak
- C: pasara
- D: navn på lege
- E: fødselsdato/øi
- F: nasjonalitet
- G: stilling
- H: utdannet i/ved
- I: norsk autorisasjon
- J: navn på offer
- K: nasjonal
- L: Saken gjelder
- M: Sted/kommune/sykehus/legesenter/helseforetak (refr)
- N: dom i saken? (husk
- O: Vedtak signert
- P: For mye sladding?
- Q: Treg reaksjon fra ledelsen og ansvarlig?
- R: Driver nå:
- S: Advokat

The rows are color-coded as follows:

- Row 1: Red
- Row 2: Yellow
- Row 3: Red
- Row 4: Blue
- Row 5: Green
- Row 6: Green
- Row 7: Green
- Row 8: Green
- Row 9: Green
- Row 10: Green
- Row 11: Green
- Row 12: Green
- Row 13: Green
- Row 14: Green
- Row 15: Green
- Row 16: Green
- Row 17: Green
- Row 18: Green
- Row 19: Green
- Row 20: Green
- Row 21: Green
- Row 22: Green
- Row 23: Green
- Row 24: Green
- Row 25: Green
- Row 26: Green
- Row 27: Green
- Row 28: Green
- Row 29: Green
- Row 30: Green
- Row 31: Green
- Row 32: Green
- Row 33: Green
- Row 34: Green
- Row 35: Green
- Row 36: Green
- Row 37: Green
- Row 38: Green
- Row 39: Green
- Row 40: Green
- Row 41: Green
- Row 42: Green
- Row 43: Green
- Row 44: Green
- Row 45: Green
- Row 46: Green
- Row 47: Green
- Row 48: Green
- Row 49: Green
- Row 50: Green
- Row 51: Green
- Row 52: Green
- Row 53: Green
- Row 54: Green
- Row 55: Green
- Row 56: Green
- Row 57: Green
- Row 58: Green
- Row 59: Green
- Row 60: Green
- Row 61: Green
- Row 62: Green
- Row 63: Green
- Row 64: Green
- Row 65: Green
- Row 66: Green
- Row 67: Green
- Row 68: Green
- Row 69: Green
- Row 70: Green
- Row 71: Green
- Row 72: Green
- Row 73: Green
- Row 74: Green
- Row 75: Green
- Row 76: Green
- Row 77: Green
- Row 78: Green
- Row 79: Green
- Row 80: Green
- Row 81: Green
- Row 82: Green
- Row 83: Green
- Row 84: Green
- Row 85: Green
- Row 86: Green
- Row 87: Green
- Row 88: Green
- Row 89: Green

Over: En skjermdump av basen vi bygde som et regneark, med fargekoder for overgrep og kriteriene vi hentet ut informasjon på bakgrunn av. Dokumentet er delvis sladdet av hensyn til det personsensitive innholdet.

Kategorier

Vi fylte opp basen med informasjon fra vedtak, dommer, Folkeregisteret, Brønnøysundregistrene, telefonkatalogen og sosiale medier med mål om at den skulle fungere som et ”leksikon” om vedtakene, dommene, åsteder, legene og ofrene senere i arbeidet. Med flere titalls ofre, 60 helsearbeidere, mange advokater, åsteder og flyttemønstre gjaldt det å gå systematisk til verks.

I databasen førte vi inn (horisontalt fra A til Z): Tilsynets saksnummer – Utfall av vedtak – Paragrafen de ble vurdert etter – Legens navn - Fødselsdato/personnummer – Nasjonalitet – Sist kjente stilling – Utdannelsessted og by – Året for utstedelse av norsk autorisasjon - Nåværende arbeidsplass - Navn på legens advokat - Navn på offer(e) – Nasjonalitet på offer - Sakens innhold – Sted og kommune for hendelsen – Navn på sykehus/legesenter/helseforetak – Dom i eventuell straffesak – Mulig klage på for mye sladding: ja/nei? – Reagerte ledelsen ved helseforetaket reagerte sent på anklager om overgrep? – Andre kilder til informasjon om legen.

Vertikalt listet vi opp vedtakene sortert på saksnummer kronologisk.

Vi brukte fargekoder for å merke sakene etter alvorlighetsgrad. De mest alvorlige fikk gul og rød kode: Gul gjaldt norske leger som har begått seksuelle overgrep og mistet autorisasjonen. Røde gjaldt utenlandske leger som har begått overgrep og mistet autorisasjonen. Slik identifisere de mest interessante vedtakene for senere bruk.

Matrisen gikk over 89 linjer.

Etableringen av databasen var et krevende stykke arbeid. Det tok to reportere over to uker i mai 2012 den relevante informasjon. Underveis i dette arbeidet så vi etter fellesnevner og trender i materialet.

Det ga stor uttelling.

For at databasen skulle bli et fullverdig søkeverktøy kartla vi og la inn eierskap til bedrifter blant legene; statsborgerskap og flyttemønstre til og i Norge. Mange reiste mye og hadde vikariater eller korte ansettelser flere steder i Norge og utlandet.

For å få all relevant informasjon benyttet vi oss av søk i Folkeregisteret og Brønnøysundregisterene. Vi rettet henvendelser til noen legesentre der vi hadde grunn til å tro at legene hadde jobbet.

Etter at dette arbeidet var fullført ble databasen et veldig godt verktøy for oss. Den var søkbar, sakene framsto i systematisert form. Det sikret oss raskt tilgang til den relevante informasjonen vi trengte under hele arbeidet med serien.

Sortering

Det viste seg at Helsetilsynet, når de endelig bøyde av og imøtekom vårt ønske om innsyn, hadde gjort jobben større for seg selv enn nødvendig. Blant vedtakene lå også 20 vedtak som ikke hadde endt med tilbakekalling av autorisasjonen, men med en advarsel. Flere angikk sykepleiere. De var interessante, men ble lagt til side. Det samme ble tap av autorisasjon på grunn av feilmedisinering og andre overtredelser.

Med databasen på plass kunne vi gå i gang med fase tre i prosjektet ”Overgriper i hvitt”: Å velge de sakene vi ønsket å konsentrere den reportasjemessige jobbinga mot.

I databasen sorterte vi de 60 legene og helsearbeiderne på følgende fargekoder og følgende kriterier:

- Seksuelle overgrep lege, utenlandsk statsborgerskap, tilbakekalling
- Seksuelle overgrep lege, norsk statsborgerskap, tilbakekalling
- Seksuelt krenkende atferd, lege, utenlandsk statsborgerskap, tilbakekalling
- Seksuelt krenkende atferd, lege, norsk statsborgerskap, tilbakekalling
- Seksuelt overgrep, hjelpepleier/sykepleier, alle reaksjoner
- Seksuelt krenkende oppførsel hjelpepleier/sykepleier, alle reaksjoner
- Frivillig seksuelt forhold mellom helsearbeider og pasient, advarsel
- Feil- og overmedisinering og dårlig behandling + øvrige

Resultatet

Vi valgte å se på sakene fra de fem øverste kategoriene først. Da satt vi igjen med i underkant av 20 saker.

Etter å ha sett etter fellesnevner for sakene i utvalget, fant vi at mesteparten gjaldt leger. Disse sakene dreide seg i all hovedsak om overgrep. Et mindretall seksuelt ladede slengbemerkinger til for eksempel en kollega og annen krenkende atferd.

Vi valgte å prioritere de aller mest alvorlige sakene i de to øverste kategoriene; overgrepene utført av leger.

Arbeidet var møysommelig, men kastet av seg. Sommeren 2011 satt vi igjen med et utvalg av 12 leger og en psykolog som alle hadde utført seksuelle overgrep mot en eller flere pasienter.

Flesteparten av overgrepene hadde endt som straffesaker. Et flertall av straffesakene hadde endt med domfellelse av den aktuelle legen.

Vi hadde nå en komplett database om overgrepsleger. Nå gjenstod det å legge inn informasjon om ofrene.

Ofrene

Det var tidkrevende å føre inn antall ofre for hver lege i basen. Helsetilsynet listet opp noen ofre anonymt i vedtakene sine, ledsaget av en beskrivelse av overgrepene. I dommene lå stort sett, men ikke alltid, navnene på de samme ofrene.

I tillegg inneholdt flere av dommene også navn på ytterligere ofre som politiet hadde funnet under etterforskningen. Dermed risikerte vi å dobbeltregistrere ofrene.

For å unngå det listet vi opp alle nevnte ofre i de to dokumentene. Deretter sammenlignet vi beskrivelsene og tidsangivelsene av overgrepene opp mot hverandre. Slik fant vi dobbeltregistreringene og slettet dem. Å få det korrekte antallet ofre, med tilhørende beskrivelser av hva de hadde vært gjennom, var svært tidkrevende.

Når dette arbeidet var ferdig hadde vi en søkbar database om overgrepsleger og ofrene deres. Vi så allerede at dette ville bli et godt verktøy for oss, men vi var likevel ikke ferdig med informasjonsinnhenting.

Vedtakene fra Statens autorisasjonskontor for helsepersonell

Etter hvert som vi kartla de 12 legene og psykologen ble det åpenbart at vi fortsatt manglet mye informasjon.

Det vi nå manglet var informasjon om overgrepslegenes faglige bakgrunn og bilder av dem. Dette gjeldt særlig de utenlandske legene.

De fleste legene vi omtalte er menn mellom 40 og 70 år, som ikke var særlig tilstedeværende på sosiale medier eller legger igjen mange spor ellers.

I jakten på denne informasjon henvendte vi oss til ulike utenlandske autorisasjonskontorer i legenes hjemland. De var lite hjelpsomme med informasjon, men vi fikk likevel vite en del under hånden. I disse tilfellene har vi avtaler om kildebeskyttelse, og vi kan derfor ikke redegjøre nærmere for det.

I juni 2011, en måned før publisering, manglet vi fremdeles bilder på flesteparten av legene som skulle omtales. Dette måtte vi finne en løsning på, og svaret fant vi ved å oppsøke to nye arkiver.

Vi ringte til Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (Safh) og spurte hvilke konkrete dokumenter de hadde på utenlandske leger som har fått autorisasjon i Norge. Det ble napp. I deres arkiver lå søknadene som legene hadde levert for å få norsk autorisasjon. Vi visste fra før at disse mappene blant annet inneholdt CV'er, og håpet at det kanskje var lagt ved passbilder.

14. juni ba vi om innsyn i alle dokumenter Safh hadde om de aktuelle legene og psykologen. Begjæringen ble godkjent i løpet av dagen, og konvolutten vi kunne hente i skranken deres noen dager senere viste seg å inneholde mer enn vi håpet på.

I legenes autorisasjonssøknader til Norge lå det universitetspapirer, kopier av pass med bilde, CV og arbeidserfaring fra tidligere sykehus i Norge, hjemlandene og tredjeland.

Selv om resultatet var oppløftende fikk vi også et lite tilbakeslag. Konvolutten inneholdt bare søknader fra om lag halvparten av legene vi hadde levert innsynsbegjæring om. Vi spurte hvorfor så mange manglet og fikk forklart at Safh bare hadde dokumenter på de legene som søkte om autorisasjoner etter at kontoret ble opprettet i 2001.

Vedtakene fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus

For oss var flere av legene som manglet i konvolutten faktisk de mest interessante. Hvor var de? Vi fikk råd om å ta en telefon til arkivet hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Vi ringte seksjonssjefen i Helseavdelingen hos Fylkesmannen og etterspurte autorisasjonssøknadene fra leger før 2001. Hun svarte raskt at dette var dokumenter de ikke hadde og at Safh likevel var rett adresse. Vi ringte tilbake til Safh. De stod på sitt og henviste tilbake til Fylkesmannen. Og dagene gikk.

Etter en ny runde på telefon med Fylkesmannens kontor tok de turen til arkivene for å sjekke. Der lå riktignok dokumentene. Men vår kontakt der var skeptisk til å gi innsyn. Per telefon ble det oppgitt at skepsisen skyldtes innholdet i dokumentene, saken vi jobbet med og ”måten den skulle brukes på”. Igjen møtte vi det vi tolket som en holdning om at offentlighetsloven ikke gjaldt dersom man ikke ”likte” at innholdet i dokumentene kom ut.

På dette tidspunktet var vi halvannen uke fra planlagt publisering. Vi ønsket ikke å risikere enda en treg ankebehandling av en innsynsbegjæring.

I dagene som gikk sørget vi for å komme stadige innspill til vurderingen deres, slik at de ikke bare landet på ”nei” fordi det var enklest. Vi informerte om ankemulighetene vi hadde og forklarte at departementet tidligere hadde omgjort Helsetilsynets avgjørelse da de avsto vår innsynsbegjæring.

Det var ganske intenst, sikkert også for de ansvarlige hos Fylkesmannen, men vi måtte unngå et avslag og en klageprosess som tok tid. 9. juli, to dager før planlagt publisering, fikk vi utlevert dokumentene vi søkte etter. Det var en stor lettelse. Passbildene ble scannet og sendt til fotodesken ti minutter etter at de kom i hus.

Til tross for at vi anonymiserte flere av legene, bidro bildetilfanget til at sakene ble bredt prioritert og hovedoppslag i papiravisa. I tillegg ga CV'ene oss verdifulle ledetråder når vi skulle finne deres reisemål etter at de mistet autorisasjonen i Norge.

Etablering av egen nettside og visualisering

Samtidig med seriens oppstart 11. juli 2012 lanserte vi en egen nettside for ”Overgripere i hvitt” under Dagbladet.no-domenet. Det gjorde at vi kunne synliggjøre vårt eget materiale på en samleside. Men hovedhensikten var å presentere leserne for en arena der de kunne kommunisere med oss, komme med tips om pågående eller ukjente overgrepssaker i

helsevesenet. Det viste seg å fungere over alt forventning. For å bygge siden fikk vi god hjelp av kolleger på utviklingsavdelingen.

Nettsiden fungerte som samleside for ”Overgripere i hvitt”-serien. Her presenterte vi leserne for relevant informasjonen fra vår egen databasen visuelt. Ved å trykke på profilbilder av legene fikk leserne se en liste over overgrepene personen. I tillegg fikk de en oversikt over legens utdanning og hjemland plassert på et verdenskart.

Hjemmesiden inneholdt også et Norges-kart over hvor overgrepene som dommene og Helsetilsynet omtalte hadde funnet sted.

Særlig kartet bidro til å utløse en mengde telefoner og epost med tips. Flere lesere som hadde gått til overgrepslegene i oversikten kontaktet oss med historier om overgrep som aldri ble oppdaget under etterforskninger, og som tipserne var redde for å anmelde.

Vi fikk inn flere tips fra lesere som også kjente til liknende hendelser. Vi lagde også en boks på siden der tipsere kunne skrive historiene rett inn på nettsiden og sende til oss. De havnet i en egen database som bare to journalister hadde adgang til. Nettsiden viste seg å være svært nyttig.

Reportasjer

Fase fire i prosjektet var reportasjemessig tilnærming til overgrepslegene og deres ofre. Dette var en krevende og omfattende fase og omtales i sin helhet i kapitlene Kilder og Kildekritikk.

fullgodt bilde av alvorlig situasjonen. Dagbladets kartlegging fikk fram av flere av legene var serieovergripere.

- **NORGE GA AUTORISASJON TIL SEXTATT LEGE:** Dagbladets omtale av en dansk lege som sitter fengslet i Norge for gjentatt seksuelt misbruk av en psykiatrisk pasient vakte stor oppsikt i Danmark. Gjennom et samarbeid med Berlinske Tidene kunne vi deretter avsløre hvordan legen i 2003 ble avslørt i sin egen bransjeforening for å bytte behandling mot sex i Danmark. Den danske Legeforeningen gikk den gang hardt ut mot mannen og den danske Sundhetsstyrelsen var også klar over praksisen hans. Likevel grep de ikke inn. To år etterpå fikk han norsk legeautorisasjon og behandlet altså pasienter i Norge. I 2008 ble han dømt for gjentatte overgrep mot en norsk pasient. Dagbladets avsløring bekreftet vår hypotese om at det har jobbet leger i Norge som allerede var kjent for seksuelt misbruk av pasienter i hjemlandet.
- **NORSKE HELSEMYNDIGHETER TIET:** Vi avdekket at norske helsemyndigheter lot være å varsle utenlandske helsemyndigheter når leger med autorisasjoner fra det aktuelle landet ble tatt for å begå seksuelle overgrep i Norge. Det gjaldt også i tilfeller der legen hadde blitt dømt til fengsel for overgrepene. Helsetilsynets forklaring var at det var vanskelig å få kontakt med rett instans i utlandet.
- **POLITIET BRØT REGELVERKET:** Vi avdekket at politiet i Hordaland har latt være å følge regelverket som krever at de skal orientere Helsetilsynet eller Fylkeslegen når de etterforsker alvorlige saker om seksuelle overgrep begått av helsepersonell. I den aktuelle saken ble konsekvensen at legen etter kort tid flyttet videre og fikk jobb i en ny by. Der utførte han en serie seksuelle overgrep mot pasienter kort tid etter. Legen ble dømt for disse nye overgrepene og det tidligere offeret vitnet mot ham i saken. Vitnemålet styrket de nye ofrenes forklaringer og ble funnet troverdig av retten.
- **SEXDØMTE LEGE VIL JOBBE I UTLANDET:** Dagbladet sporet opp en lege som hadde mistet sin norske autorisasjon og var dømt for 16 seksuelle overgrep mot pasienter. Han fortalte at han planla å reise til utlandet for å jobbe som lege. Ifølge myndighetene i legens hjemland kunne han fritt jobbe der, de visste ingenting om overgrepene i Norge. Dette viste at norske myndigheter ikke bidro til å stanse sexovergripere som reiste fra Norge for å jobbe i utlandet. Det styrket vår antakelse om at det finnes kjente overgrepsleger som har forlatt Norge for å jobbe i utlandet.
- **UTENLANDSKE LEGER STERKT OVERREPRESENTERT:** Dagbladets kartlegging av overgripere i det norske helsevesenet, avslørte en påfallende skjevhet i overgrep begått av norske og utenlandske leger. Sju av de 12 legene i var utenlandske statsborgere. De hadde kommet til Norge med legeautorisasjon fra utlandet. Legene hadde tysk (3 stk), dansk (1), iransk (1), irakisk og dansk (1) og slovakisk (1) statsborgerskap. Disse sju legene var av Helsetilsynet og i domstoler felt for overgrepene mot 32 av de 39 pasientene i Dagbladets materiale. For å sette tallene i perspektiv; bare ti prosent av Norges totalt 39 000 autoriserte leger har utdannelse og statsborgerskap fra et EU/EØS-land utenfor Norden.

I tillegg til de sju legene nevnt over, hadde to ytterligere to leger norske statsborgerskap, men medisinsk utdannelse og opprinnelig legeautorisasjon fra Tyskland. De stod bak ett overgrep hver. Det betyr at legene bak overgrep mot 34 av 39 pasienter (87%) hadde sin utdannelse og opprinnelige autorisasjon fra utlandet.

Til sammenlikning har 42 prosent av Norges totalt 39 000 autoriserte leger i dag utdannelse og statsborgerskap fra utlandet. Og i hovedsak kommer disse 42 prosentene fra Norden.

Dagbladets kartlegging av overgrepselegene avslørte for første gang en kraftig overrepresentasjon av utlendinger og personer med opprinnelig utenlandsk autorisasjon, blant overgrepseleger..

Konsekvenser

Avsløringene i Dagbladets serie "Overgripere i hvitt" førte til mange og sterke reaksjoner i både Norge og utlandet.

Norge

I intervjuer med Dagbladet lovet helseminister Anne-Grete Strøm-Erichsen å gjennomgå regelverket som er ment å beskytte pasienter mot seksuelle overgrep. Særlig påtaleinstruksen som skal sikre at politiet underretter Helsetilsynet når de etterforsker seksuelle overgrep skulle gjennomgås.

Så langt har Dagbladets artikler ført til:

- Etter Dagbladets avsløring har Helsetilsynet endret sine rutiner. Nå varsler tilsynet konsekvent sine kolleger i andre land når de trekker tilbake en utenlandsk leges norske autorisasjon. Dermed har endelig det aktuelle landets helsemyndigheter den nødvendige kunnskapen for å vurdere om legen bør få beholde sin autorisasjonen der. Uten en autorisasjon i sitt eget hjemland kan ikke personen lenger arbeide som lege der eller i andre land.
- Etter Dagbladets avsløring jobber nå Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) for å endre politiets rutiner i overgrepssaker begått av helsepersonell. Dette arbeidet skal sikre at politiet tolker påtaleinstruksens paragraf 5-5 dithen at Helsetilsynet konsekvent varsles når politiet igangsetter etterforskning av seksuelle overgrep i helsevesenet.
- Helse- og omsorgsdepartementet har intensivert arbeidet med å få innført et felles europeisk varslingsystem vedrørende helsearbeidere som begår overgrep mot pasienter. Statssekretær Robert Martin Kåss reiser i februar 2013 til Brussel for å drøfte ordningen.
- Den norske helseministeren tok opp Dagbladets avsløringer under et møte med helseministre fra 27 EU-land under et ett toppmøte på Kypros.
- Den norske helseministeren Anne-Grete Strøm-Erichsen ba den tyske helseministeren Daniel Bahr om et bilateralt møte for å diskutere Dagbladets avsløringer. Fem av de 12 overgrepselegene Dagbladet omtalte samme dag hadde sin opprinnelig legeautorisasjon fra Tyskland. Dagbladets artikler viste at de hadde beholdt autorisasjonene til tross for både vedtak i Helsetilsynet som tok deres autorisasjon i Norge og fengselsdommer for overgrep. Årsaken var at verken Helsetilsynet eller domstolene ga beskjed til Tyskland om hva som hadde skjedd. Blant disse legene var sexovergriperen "Helikopterlegen". Anestesilegen ble i 2011 dømt til 10 års forvaring. Med sin tyske legeautorisasjon kunne han i framtida starte på nytt som lege i Tyskland, så lenge helsemyndighetene der ikke visste noe om overgrepene i Norge. Strøm-Erichsen tok opp dette med Bahr.

Danmark

- På grunn av Dagbladets avsløringer, gjort i samarbeid med Berlinske Tidene, varslet leder i det danske Folketingets Sundhetsutvalg, Flemming Møller Mortensen (S) at han vil jobbe for en lovendring. Loven skal sikre at danske leger som mister autorisasjonen i utlandet for seksuelle overgrep også mister legeautorisasjonen i Danmark.

Slovakia

- På grunn av Helsetilsynets endrede praksis som følge av Dagbladets artikler, er identiteten til en slovakiske overgriperen i Dagbladets kartlegging nå kjent hos slovakiske helsemyndigheter. Det norske Helsetilsynet har tatt kontakt med slovakiske helsemyndigheter og informert om dommen mot ham og tilsynets vedtak.

Kildebruk

De viktigste kildene i serien var Helsetilsynets vedtak om å trekke tilbake norske legeautorisasjoner, ofrenes egne historier fortalt til oss, og dommer fra straffesaker mot leger for seksuelle overgrep.

Helsetilsynets vedtak

Helsetilsynet har egne komiteer som behandler saker der leger er klaget inn. Komiteenes vedtak tar utgangspunkt i helsepersonelloven når de skal vurdere om en lege er skikket til å beholde en autorisasjon.

Legene vi omtalte mistet autorisasjonen etter helsepersonellovens §57:

”Statens helsetilsyn kan kalle tilbake autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning dersom innehaveren er uegnet til å utøve sitt yrke forsvarlig på grunn av alvorlig sinnslidelse, psykisk eller fysisk svekkelse, langt fravær fra yrket, bruk av alkohol, narkotika eller midler med lignende virkning, grov mangel på faglig innsikt, uforsvarlig virksomhet, grove pliktbrudd etter denne lov eller bestemmelser gitt i medhold av den, eller på grunn av atferd som anses uforenlig med yrkesutøvelsen.”

Paragrafen er ganske vid. Seksuelt misbruk av pasient faller under flere av punktene, blant annet pliktbrudd og at man er uegnet til å utøve yrket.

Vi måtte tidlig bestemme oss for hvordan vi skulle vektlegge Helsetilsynets vedtak.

En handling av seksuell karakter som ikke er straffbar ifølge strafferetten kan likevel bryte med regelverket Helsetilsynet håndhever. Og denne håndhevelsen var det relevante for materialet vi så på. Dette var et viktig poeng da vi avgrenset utvalget vårt fra det materialet vi satt på.

Helsetilsynet opererer også uavhengig av domstolenes konklusjoner. De kan trekke tilbake autorisasjonen selv om legen har blitt/blir frikjent for de samme forholdene i tingretten eller lagmannsretten. Ankeinstansen for tilsynet er Helsepersonellnemda.

Ofre

Det var helt avgjørende for oss å få kontakt med ofre som ville fortelle sin historie i Dagbladet. Denne type overgrep er mye mer en statistikk. Å være trygg når man besøker legen sin burde være en fundamental rettighet.

Lesere, helsebyråkrater og politikere burde høre fra ofrene selv hvilke personlige konsekvenser det fikk for dem da systemet sviktet.

Vi startet tidlig å be om intervjuer av pasienter via deres tidligere advokater og psykologer som var nevnt i dommene og vedtakene. I tillegg tok vi direkte kontakt med ore. Vi la stor vekt på å opptre varsomt, og ble i de aller fleste tilfellene godt mottatt av ofrene. Mange av dem ville gjerne dele sin historie med Dagbladets lesere, men var tilbakeholdne med å stå fram i en riksdekkende avis.

Vi publiserte omfattende intervjuer med tre kvinner. I tillegg gjorde vi helt anonyme intervjuer med ofrene til en rekke av legene. Blant disse var et offer for den danske psykiateren kalt "Gjøvik-legen".

Helseministeren og en reise til Kypros

Noen dager før publisering ringte vi Helse- og omsorgsdepartementet for å få en intervjuavtale med daværende helseminister Anne-Grete Strøm-Erichsen (Ap).

Planen var å få til et intervju med den ansvarlige statsråden for helseområdet. Hun hadde ansvaret for situasjonen, samtidig som svikt i andre lands helsebyråkrati bidro til å forverre situasjonen.

Av hensyn til å beskytte våre egne funn, ventet vi lenge med å fortelle om avsløringene våre helsemyndighetene og politikere. Da vi startet intervjuene med dem, rett før sakene gikk i trykken, ble de overrasket. De visste at det var "noen få problemløser rundt omkring", men antallet, bakgrunnen deres og ikke minst antallet ofre var nytt.

Fra pressevakten fikk vi beskjed om at statsråden hadde ferie og ikke kunne forstyrres med "vanlige" intervjuer. Vi ga oss ikke, og ble satt videre til politisk rådgiver Tord Dale (Ap), som til å begynne med stod fast på det samme standpunktet: Statsråden er på hytta og hun skal ikke forstyrres.

- Men det er mulig at jeg kan få henne på telefonen med dere 10. eller 11. juli. Da skal hun være på Kypros, fordi EU arrangerer et felles helseministermøte.

- Da kommer vi dit, og så får hun stille til intervju med oss i Nicosia, svarte vi.

Å ordne akkreditering til at en EU-ministerkonferanse på Kypros to dager før konferansen, og hotellrom i en relativt liten by som har politiske ledelse fra 27 land på besøk, er en egen historie. Rundt 20 e-poster og mange lange telefonsamtaler senere var vi i havn.

9. juli, to dager før oppstart av serien, fløy Espen Røst til Kypros. Der møtte han Strøm-Erichsen. I bagasjen hadde han alle sakene med seg trykt i farger på A3-ark.

Strøm-Erichsen var brifet av Dale på de viktigste resultatene av lege-kartleggingen. Vi hadde en intervjuavtale i boks samme morgen som hun møtte EU-toppene, men intervjuet måtte bli kort, bare 20 minutter. Vi valgte å låne henne sakene som skulle på trykk over natta, slik at hun fikk lese seg opp på temaet og historiene fra kvinnene vi hadde intervjuet.

Det var en litt risikabel, men veloverveid avgjørelse: Sjansen for at hun og Dale ikke holdt sakene for seg selv var liten. Samtidig håpet vi at gjennomlesningen skulle ha en effekt.

Neste morgen dukket en trøtt statsråd opp i resepsjonen. Hun hadde lest lenge, og fortalte oss at hun var svært rørt av kvinnes historier om overgrep og politi som sviktet da det gjaldt som mest.

Samme dag startet vi serien ”Overgripere i hvitt”, med førsteside og førstesideoppslag og seks sider i papiravisa.

Samme dag lovet statsråd Strøm-Erichsen i et intervju på Dagbladet.no å rydde opp:

- Disse jentene skal tas på alvor. Jeg vil gjøre det jeg kan for å stoppe disse legene, sa hun.

Kildekritikk

Vektlegging av vedtak og dommer

Helsetilsynets vedtak er hjemlet i helsepersonelloven. Det er et helt selvstendig vedtak, som gjøres uavhengig av om legen er felt eller frifunnet i en eventuell straffesak.

Forskjellen på et vedtak der og en dom etter en rettssak i en domstol er likevel åpenbare: I en rettssak kan politiet stille med krimteknikere, sakkyndige kalles inn og psykiatere vurderer i noen tilfeller ofre og overgripers troverdighet.

Vi leste hvert av de 13 vedtakene vi bygde serien på nøye med sikte på å finne svakheter som kunne peke i retning av at legene hadde mistet autorisasjonen på feilaktig grunnlag, men uten at vi fant noe.

I de tilfellene der en lege hadde blitt felt av Helsetilsynet, men frikjent i retten, passet vi på å få med disse momentene i artiklene.

Ofrene

Vi var bevisste på at alle kvinnene i utgangspunktet var part i sakene vi omtalte. Samtidig var det viktig å få ut historiene deres.

Vi publiserte i utgangspunktet omfattende intervjuer med to kvinner. De inngikk i to lengre reportasjer som omhandlet overgrepene begått av ”Skudeneshavn-legen” og ”Osterøy-legen”.

Kvinnene var allerede funnet troverdige av henholdsvis Helsetilsynet og en domstol. De fremstod også som meget troverdige i intervjusituasjon med oss.

En morgen i begynnelsen av juli dro vi til en parkeringsplass ved mannens bopel i Oslo i sjutida om morgenen. Utstyrt med notatblokk og et kamera satt vi på rundt hundre meters avstand og ventet. Vi kjente litt til utseende hans fra et kornete bilde vi hadde sett tidligere. Etter et par timer kom han gående ut av huset for å luften hunden.

Vi gikk bort og presenterte oss som journalister i Dagbladet og startet et intervju om rettssaken og overgrepene han var dømt for.

Legen benektet å ha begått overgrep og bedyret at han ville fortsette som lege, tross Helsetilsynets vedtak. 53-åringen understreket at han fremdeles hadde sin slovakiske autorisasjon i orden.

Vi kontaktet senere slovakiske helsemyndigheter som bekreftet dette. Og med dagens regelverk kunne han helt riktig jobbe både i Slovakia og resten av verden, bare ikke i Norge.

En stund ut i intervjuet utenfor mannens bopel krevde han at resten av samtalen foregikk på det premisset at Dagbladet ikke skulle omtale saken. Det avviste vi, men understreket at vi gjerne ville fortsette intervjuet. Det ble vi avvist fra hans side.

Senere tok han kontakt med avdelingsleder for nyhet i Dagbladet og forsøkte å stanse en saken. Da det ikke lyktes tok han også kontakt via advokat med krav om at Dagbladet ikke omtalte dommen eller siterte ham. Det ble avslått, fordi Dagbladets team hadde presisert at det var en intervjusituasjon og også vært tydelige på premissene for intervjuet.

Vi trykket selvfølgelig hans benektelse av overgrepene.

Da Dagbladet publiserte saken valgte vi å ta hensyn til mannens barn, og anonymiserte derfor bilder av ham og navnet hans.

Utvikling av problemstillingen

På et sentralt punkt endret problemstillingen seg underveis. Verken dommene eller Helsetilsynets vedtak var konsekvente i å beskrive legenes statsborgerskap. Da vi etter hvert så hvor stor andel av legene som hadde utenlandsk bakgrunn, enten i form av statsborgerskap eller autorisasjon, ble dette et viktig punkt å grave dypere i og klargjøre i hvert enkelt tilfelle.

Avgrensning av begrepet ”overgrep”

Et annet punkt vi måtte vurdere tidlig var hvilke handlinger som skulle telle som ”seksuelle overgrep”. Skulle uønsket seksuell oppmerksomhet havne i samme kategori som voldtekt? Konklusjonen førte ikke til noen endring av problemstillingen, men en konkretisering, som det er greit å ha med her:

Vi bestemte oss for å ligge tett opp mot straffelovens §193 og §191. I serien definerte vi ”seksuelle overgrep” som alle seksuelle handlinger fra legens side overfor pasient som fant sted mens pasienten fremdeles var i behandling hos legen/psykologen eller så tett på avsluttet behandling at det ble rammet av lovverket.

Det er viktig å merke seg at denne avgrensningen ikke gjør at utvalget vi satt igjen med ble påfallende stort. I all hovedsak skjedde overgrepene Dagbladet omtalte under behandling inne på kontoret til legen. Et stort flertall av overgrepene skjedde uten noe som helst gjensidighet

eller samtykke fra pasientens side og mange har fortalt til både Helsetilsynet og domstolene at de forsøkte å protestere, uten at legen tok hensyn til det.

Spesielle erfaringer

Forholdet til leger og advokater

Vi var opptatt av å være lydhøre overfor ønsker og presiseringer. I en sak fant vi enighet med en omtalt lege som hadde innsigelser på vår dekning.

Leger er ofte ressurssterke folk, noe vi fikk erfare. Flere av legene Dagbladet omtalte var raskt ute med advokater som ønsket at vi ikke publiserte sakene. Disse ønskene ble ikke etterkommet. Trusler om søksmål og PFU-klager ble framsatt med stor iherdighet ved flere anledninger, uten at dette ble noe av.

Slovakeren som varslet søksmål har så langt ikke gått til de varslede skritt mot Dagbladet.

Beskrivelser av overgrepene

Beskrivelsene vi leste og hørte av legenes handlinger var til dels groteske. Vi valgte å holde tilbake deler av beskrivelsene i dokumentene og i kvinnenes forklaringer i intervjuer med oss.

Som i alle andre overgrepssaker har pressen et ansvar for hva man formidler. Det gjør at man må vurdere hva leserne trenger å vite for å danne seg et bilde av saken. Sammen med redaksjonsledelsen valgte vi å sette streken ved beskrivelser som vi selv ikke hadde ønsket å lese i avisa og det som er vanlig i kriminaljournalistikk.

Det var avgjørende for oss å dokumentere overgrepens omfang og hvordan overgriperne ofte sto fritt til å slå til på nytt.

Eiliv Frich Flydal

16.01.13

Espen Røst